	Subject – इतिहास / राज्यशास्त्र	Marks: 40

प्र.१ अ) दिलेल्या पर्यायांपैकी योग्य पर्याय निवडून विधाने पूर्ण करा: ४

१) प्राचीन भारतामध्ये पूर्वजांचे पराक्रम, दैवत परंपरा सामाजिक स्थित्यंतरे इत्यादींच्या स्मृती केवळ__________परंपरेने जपल्या जात होत्या.

अ) मौखिक ब) लिखित क) पारंपारिक ड) सांस्कृतिक

२) _________ शहरातील लुव्र संग्रहालयाची स्थापना इसची सनाच्या अठराव्या शतकात झाली.

अ) पॅरिस ब) लंडन क) न्युयॉर्क ड) बोस्निया

३) _________हा उदरनिर्वाहाचा भाग होता.

अ) खेळ ब) मनोरंजन क) शिकार ड) शारीरिक व्यायाम

४) __________यांनी दशावतारी नाट्यतंत्रांचे संस्करण करुन आपली पौराणिक नाटके सादर केली.

अ) बाबुराव पेंटर ब) विष्णूशास्त्री चिपळूणकर क) दादासाहेब तोरणे ड) विष्णूदास भावे

प्र.१ आ) पुढीलपैकी चुकीची जोडी दुरुस्त करुन पुन्हा लिहा. ४

१)

	'अ' गट		**'ब' गट**
१)	लिओनार्दो – द – विंची	अ)	मोनालिसा
२)	स्मिथसोनियन इन्स्टिट्यूशन	ब)	अमेरिका
३)	एशियाटिक सोसायटी	क)	कोलकाता
४)	इंडियन म्युझियम	ड)	लंडन

२)

	'अ' गट		**'ब' गट**
१)	प्रसिद्ध पहिलवान	अ)	जुम्मादादा
२)	प्रसिद्ध हॉकीपट्टू	ब)	मेजर ध्यानचंद
३)	मल्लखांबावर कसरत	क)	राणी लक्ष्मीबाई
४)	थोर संशोधक	ड)	बाळपंडित

३)

	'अ' गट		**'ब' गट**
१)	गांधार	अ)	शिल्पकला शैली
२)	बोरोबुद्दुर	ब)	जागतिक वारसास्थळ
३)	अशोकस्तंभ	क)	भारताचे राष्ट्रीय मानचिन्ह
४)	गोलघुमट	ड)	दिल्ली

४)

	'अ' गट		**'ब' गट**
१)	उर	अ)	प्राचीन संग्रहालय
२)	कांचनगंगा	ब)	राष्ट्रीय उद्यान
३)	कोणार्क	क)	सूर्यमंदीर
४)	रानी – की – बाव	ड)	औरंगाबाद

प्र.२ अ) पुढील संकल्पना स्पष्ट करा. (कोणतेही दोन) ४

१)

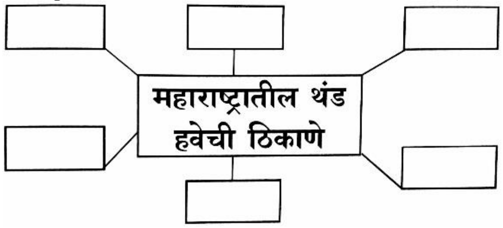

२) दिलेली संकल्पना चित्र पूर्ण करा.

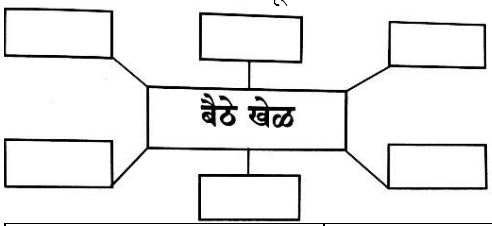

३)

मंदिर शैली	नागर	द्राविड	हेमाडपंती
वैशिष्ट्ये			
उदाहरणे			

प्र.२ आ) पुढील संकल्पना स्पष्ट करा. (कोणतेही दोन) ४

१) सरस्वती महाल ग्रंथालय

२) पर्यटनाची परंपरा

३) खेळ व चित्रपट

प्र.३ अ) पुढील विधाने सकारण स्पष्ट करा. (कोणतेही दोन) ६

१) फुको यांच्या लेखन पद्धतीला ज्ञानाचे पुरातत्त्व म्हटले आहे.

२) पर्यटनामुळे अनेक लोकांसाठी रोजगाराच्या संधी निर्माण होतात.

३) ब्रिटिशांनी भारतीय चित्रपटांवर निर्बंध लादले.

४) सर्व प्रसारमाध्यमांत दूरदर्शन अतिशय लोकप्रिय माध्यम आहे.

५) हस्तलिखितांमधील लघुचित्रांवर सुरुवातीला पर्शियन शैलीचा प्रभाव होता.

प्र.३ आ) पुढील प्रश्नांची २५ ते ३० शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) ६

१) व्हॅल्टेअर यांना आधुनिक इतिहास लेखनाचे जनक असे का म्हटले जाते?

२) रंगभूमी क्षेत्रात कोणत्या व्यावसायिक संधी उपलब्ध आहेत?

३) लोकशाही मजबूत बनवण्यासाठी वृत्तपत्र कसे मदत करतात?

प्र.४ दिलेल्या उताऱ्याचे वाचन करुन त्यावर आधारित प्रश्नांची उत्तरे लिहा. ४

मुघल बादशहांच्या दरबारातील इतिहासकारांच्या लेखनात राज्यकर्त्यांची स्तुती आणि त्यांच्याबद्दलची निष्ठा या पैलूंना विशेष महत्त्व प्राप्त झाले. त्याखेरीज त्यांच्या वर्णनात समर्पक पद्य उतारे आली सुंदर चित्रांचा अंतर्भाव करण्याची पद्धतही सुरु झालेली दिसते. मुघल साम्राज्याचा संस्थापक बाबर यांचे आत्मचरित्र 'तुझुक-इ-बाबरी' मध्ये त्याला कराव्या लागलेल्या युद्धांची वर्णने आहेत. त्याच्या बरोबरीने त्याने प्रवास केलेल्या प्रदेशांची आणि शहरांची वर्णने तेथील स्थानिक अर्थव्यवस्था आणि रीतीरिवाज-वनस्पतीसृष्टी यांची बारकाईने केलेली निरीक्षणे यांचाही समावेश आहे.

इतिहासलेखनाच्या चिकित्सक पद्धतीच्या दृष्टीने अबुल फजल याने लिहिलेल्या 'अकबरनामा' या ग्रंथाचे विशेष

महत्त्व आहे. अधिकृत नोंदीच्या आधारे ऐतिहासिक कागदपत्रांचे काळजीपूर्वक केलेल संशोधन पद्धती पूर्वग्रहविरहित आणि वास्तववादी होती असे मानले जाते.

i) मुघल काळातील इतिहास लेखनात कोणत्या पैलूंना विशेष महत्त्व प्राप्त झाले? १

ii) 'तुझुक-इ-बाबरी' मध्ययुगीन इतिहासाचे महत्त्वाचे साधन का आहे? १

iii) अकबरनामा हा ग्रंथ इतिहासलेखनाचा चिकित्सक पद्धतींच्या दृष्टीने विशेष महत्त्वाचा का मानला जातो? २

प्र.५ अ) पुढील प्रश्नांची सविस्तर उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) ८

१) कार्लमार्क्स यांचा वर्ग सिद्धांत स्पष्ट करा.

२) मार्क्सवादी इतिहास लेखन म्हणजे काय?

३) कैलास मंदिर वेरुळ ही संकल्पना स्पष्ट करा? हे कोणत्या वारसा गटात मोडते? भारत सरकारचे कोणते खाते व्यवस्थापन करते?

राज्यशास्त्र (20 marks)

प्र.६ दिलेल्या पर्यायांपैकी योग्य पर्याय निवडून विधाने पुन्हा लिहा : ४

१) मतदान, निवडणुका, शासनव्यवहार इत्यादी बाबी या लोकशाहीचे केवळ________स्वरुप आहे.
अ) आर्थिक ब) राजकीय क) सामाजिक ड) सर्वसमावेशक

२) _________चळवळींना फार महत्त्व असते.
अ) समजवादी व्यवस्थेत ब) हुकूमशाहीमध्ये क) लोकशाहीत ड) कम्युनिस्ट शासनात

३) निवडणुकीत ज्या पक्षांना बहुमत मिळत नाही, ते_________पक्ष म्हणून ओळखले जातात.
अ) सत्ताधारी ब) विरोधी क) अपक्ष ड) स्वतंत्र

४) भारतीय संविधानाच्या_________व्या कलमान्वये 'निवडणूक आयोग' या स्वायत्त यंत्रणेची निर्मिती केली गेली.
अ) ३५१ ब) ३७० क) ३२४ ड) ३०१

प्र.७ पुढील विधाने चूक की बरोबर ते सहकारण स्पष्ट करा. (कोणतेही दोन) ४

१) जमातवादाने देशाचे फारसे नुकसान होत नसते.

२) राजकीय पक्ष एकाच प्रश्नावर लक्ष केंद्रित करुन काम करतात.

३) राजकीय पक्षांना लोकांच्या पाठिंब्याची गरज नसते.

प्र.८ अ) टिपा लिहा. (कोणतेही दोन) ४

१) राजकीय पक्षांची मान्यता.

२) सत्तेचे विकेंद्रीकरण

३) राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष.

प्र.८ ब) दिलेल्या सूचनांप्रमाणे कृती करा: (कोणतेही दोन) ४

१)

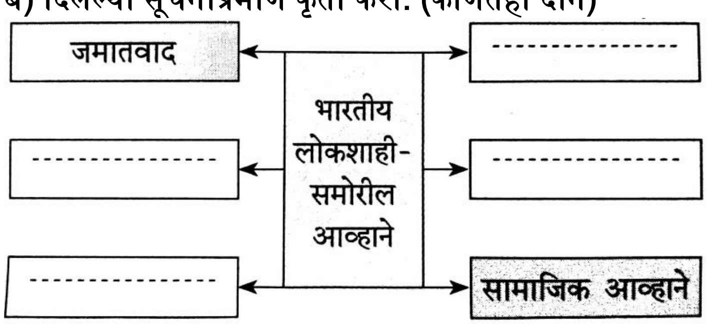

२)

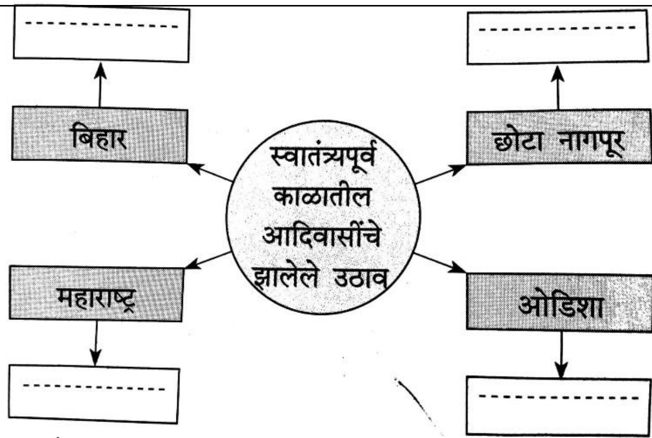

३)

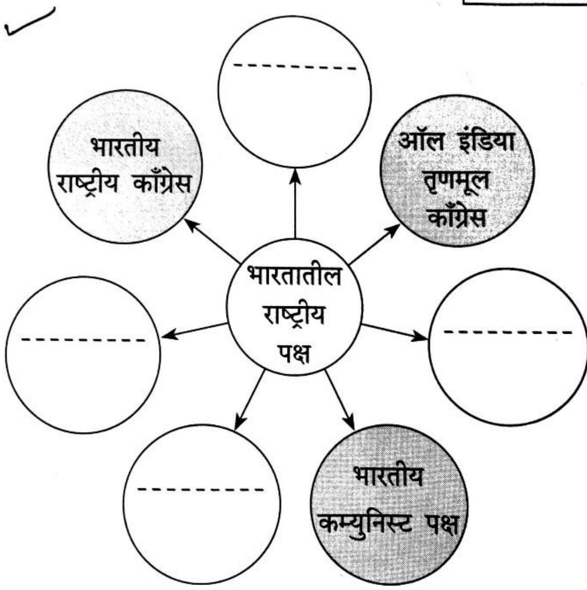

प्र.९ पुढील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे स्पष्ट करा. (कोणतेही दोन) ४

१) लोकशाही पद्धतीत निवडणुका घेणे का आवश्यक असते?

२) संविधानाच्या मार्गदर्शक तत्त्वांत लोकशाही विकेंद्रीकरणाच्या संदर्भात केलेल्या तरतुदींचे कोणते फायदे झाले?

३) लोकशाही मजबूत होण्यासाठी भारताने कोणत्या उपाययोजना राबवल्या आहेत?

४) राजकीय पक्ष कोणती कामे करतात?

*This question paper is for practice purpose only.